

ПЕРСПЕКТИВИ ВІДНОВЛЕННЯ ГАЛУЗІ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА

Д.К. СЕМЕНДА, кандидат економічних наук
О.В. СЕМЕНДА

Розглянуто і проаналізовано перспективи відновлення галузі молочного скотарства на Черкащині

Вирішення питань продовольчої безпеки в Україні — один з основних напрямів економічного і соціального розвитку країни на перспективу. Ця проблема тісно пов'язана із рівнем розвитку АПК та його складових — регіональних продуктових підкомплексів. Підвищення економічної ефективності агропромислового виробництва, раціональне використання природних умов та виробничих ресурсів, поліпшення забезпечення населення продуктами харчування у значній мірі залежить від того, наскільки науково обгрунтовано будуть функціонувати як регіональні продуктові підкомплекси, так і АПК країни в цілому.

Молочне скотарство - традиційно важлива і невід'ємна складова вітчизняного сільського господарства, яка значною мірою визначає соціально-економічний стан усіх категорій господарств України. Протягом тривалого часу галузь перебуває у кризовій ситуації, зазнавши руйнівних, деструктивних змін. Через відсутність належної державної підтримки виробництво сільськогосподарської продукції в цілому та молока зокрема поки що залишається недостатньо зорієнтованим на кінцевий результат, не має визначених напрямів концентрації ресурсів, використання інвестицій, важеної політики протекціонізму на зовнішньому ринку щодо імпорту продукції тваринного походження.

Поряд із кризовим станом скотарства у переважній частині реформованих сільськогосподарських підприємств не поліпшилось становище і в особистих селянських господарствах, які у багатьох регіонах занепадають, позбавлені

соціальних гарантій, необхідного виробничого, побутового і культурного обслуговування.

Зниження обсягів виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах значною мірою зумовлене зниженням економічної ефективності його виробництва та недостатньою купівельною спроможністю частини споживачів. Зростання собівартості зумовлює підвищення оптових та роздрібних цін, що при низькій купівельній спроможності населення також веде до зменшення споживання молока та молокопродуктів.

У розробку проблеми удосконалення організації виробництва та його інтенсифікації, підвищення продуктивності праці, раціонального використання ресурсного потенціалу, досягнення високої ефективності виробництва в тому числі тваринницької продукції значний внесок зробили вчені-економісти Мельник Ю.Ф., П.Т.Саблук [1], В.Я.Месель-Веселяк [2], Місюк М.В. [3], Моргунов О.В.[4], Федоров М.М [5].

Разом з тим, все ще недостатньо досліджені та потребують вирішення не лише питання підвищення економічної ефективності виробництва та реалізації молока в нових умовах господарювання, а також яка ж перспектива розвитку молочного скотарства в Україні, на Черкащині, що підкреслює актуальність та практичну значимість даної статті.

Методика дослідження. Дослідження проводились з використанням статистичного і математичних методів аналізу: порівняння, темп зростання абсолютних і відносних величин. Аналіз виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами в Україні, Черкаській області проведений за даними Державного комітету статистики України, за матеріалами бухгалтерських звітів сільськогосподарських підприємств Уманського району 2004-2008 рр.

Результати досліджень. Обсяг виробництва продукції у сільському господарстві за 9 місяців 2009 року становить 103,3 % порівняно з аналогічним періодом 2008 року. За попередніми даними валовий збір

зернових становить 48 млн. т, що на 5 млн. т менше минулого року врожайність зернових – 29,6 ц / га (торік – 35 ц / га). Вироблено більше 6,5 млн. т насіння соняшника при врожайності 15,8 ц / га. Структура світового експорту насіння соняшнику розділяється так: ЄС – 27-25 %; Україна – 16; Росія – 9; Аргентина – 3 %. На інші країни припадає лише – 47 % світового продажу. Частка України у світовому продажі соняшникової олії оцінюється на рівні – 44 % [5]. Велика проблема з виробництвом цукрових буряків та цукру в 2009 році в Україні.

Та водночас всі 18 років незалежності України ми маємо негативну статистику пов'язану з розвитком тваринництва. Поголів'я великої рогатої худоби зменшилось в 2008 р. проти 1990 р. у 4,9 рази. Якщо в 1990 р. у всіх категоріях господарств на кінець року нараховувалось 24,6 млн. голів ВРХ, то у 2008 р. лише – 5 млн. голів. Черкаська область мала у 1990 р. 958,5 тис. голів, а у 2008 р. лише 230,7, або поголів'я великої рогатої худоби скоротилось у 4,2 рази. Продовжує зменшуватись поголів'я корів, якщо у 1990 р. у всіх категоріях господарств нараховувалось 8,4 млн. корів, то на кінець 2008 року їх кількість становила 2,8 млн. голів. Черкаська область мала відповідно молочне стадо 308,5 тис. голів, та на кінець 2008 р. лише 106,1 тис. голів. Все це в першу чергу призвело до скорочення виробництва молока. В 1990 р. в Україні в усіх категоріях господарств вироблялось 24,5 млн. т молока, то 2008 р. лише 11,7 млн. т. В Черкаській області виробляли 1009,7 тис. т, у 2008 р. – 493,6 тис. т [6]. За даними Держкомстату, виробництво молока в січні-серпні 2009 р. скоротилось на 1 %, і причина цього – не зниження продуктивності корів, а зменшення їхнього поголів'я. Відбулося скорочення виробництва молока в господарствах населення за даний період на 2,8 % і збільшилось – в сільськогосподарських підприємствах на 6,8 %. При цьому середній надій на одну корову в аграрних підприємствах на 119 кг менший, а ніж в господарствах населення. Незважаючи на те, що частка господарств населення в загальному виробництві молока в Україні залишається на рівні близько 80 %, його надходження на переробку поступово знижується. Якщо в

минулому році, за даними Держкомстату частка домогосподарств у поставках молока на переробку була на рівні – 63 %, то за січень-вересень 2009 р. даний показник знизився до 54 % [7]. В той же час сільськогосподарські підприємства за 9 місяців 2009 року збільшили реалізацію молока на переробку на 9 %. Середня ціна на молоко від сільгосппідприємств уполовину вища від закупівельної ціни в господарствах населення, проте молокопереробні компанії схильні інтенсивніше співпрацювати з товарними господарствами. Щоправда, дається в знаки зниження обсягів виробництва молочних продуктів, що звичайно позначається на зменшенні загальних обсягів.

Та не все в Україні так погано, як здається на перший погляд. Разом з тим у багатьох сільгосппідприємствах галузь молочного скотарства успішно розвивається. Спеціалісти, які дбають про розвиток галузі, в ринкових умовах зуміли перетворити молочне скотарство в основне джерело стабільного прибутку і ведуть його високорентабельно.

Як приклад, заслуговує на всебічну увагу досвід роботи ДП «Ілліч-Агро-Умань» агроцех № 2 с. Томаківка Уманського району, яке очолює директор Корінний Л.А. В даному господарстві налічується 1429 га сільськогосподарських угідь, в т.ч. 1390 га ріллі. Поголів'я великої рогатої худоби – 985 голів, в т.ч. корів – 341 гол., свиней – 555 гол. Структура посівних площ така: зернові – 45 %, технічні культури – 25 %, кормові культури – 35 відсотків. Сьогодні рідко знайдеться господарство де такий кормовий клин. Урожайність зернових у 2008 р. становила 49,4 ц/га, в т.ч. озимої пшениці – 56,8 ц/га, ячменю – 40,4 ц/га. Вироблено 31,4 ц кормових одиниць з 1 га кормових культур. Одночасно зі зміцненням кормової бази в господарстві здійснюють поглиблену селекційно-племінну роботу з удосконаленням породних і продуктивних якостей української червоної та української чорно-рябої молочних порід ВРХ. Темпи інтенсифікації молочного скотарства розглянемо в табл. 1.

1. Аналіз показників економічної ефективності виробництва молока в

ДП «Ілліч-Агро-Умань» агроцех № 2 *

Показники	2004 р.	2005р.	2006р.	2007р.	2008р.	2008 р. у % до 2004 р.
Поголів'я великої рогатої худоби, голів	902	981	1070	949	985	109,2
В т.ч. корів, голів	216	210	220	285	341	157,8
Валовий надій молока, ц	10003	12217	13539	16373	20380	187,4
Надій молока на одну фуражну корову, кг	4631	5815	6154	5744,9	5976,5	129,0
Прямі затрати праці на 1 ц молока, люд-год.	7,5	3,96	5,2	6,7	7,3	71,2
Витрати кормів на 1ц молока, ц к.од.	1,01	1,06	1,16	1,01	1,09	106,4
Обсяг реалізованої продукції, ц	9373	10945	12508	18101	19481	207,8
Собівартість 1ц реалізованого молока, грн.	58,27	53,50	78,57	96,18	137,67	491
Ціна 1 ц молока, грн.	87,71	119,67	126,17	154,52	191,01	217
Прибуток на 1ц молока, грн.	29,44	66,17	47,60	58,33	53,28	180,9
Прибуток на 1 корову, грн.	1277,31	3448,57	2705,91	3705	3043	238,2
Рівень рентабельності, %	50,5	123,7	60,6	60,7	38,7	76,6 п.п.

* Розраховано на основі бухгалтерських звітів ДП «Ілліч-Агро-Умань» агроцех № 2.

Отже з даних табл. 1 можна зробити висновок, що ДП «Ілліч-Агро-Умань» з кожним роком нарощує продуктивність корів та збільшує їх поголів'я. Це підтверджує той факт, що якщо займатися виробництвом молока, тобто дбати про племінну роботу та кормову базу, кадри, то виробництво молока буде прибуткове не тільки в с.Томашівка, а в цілому в Уманському районі.

Розглянемо економічну ефективність виробництва молока у сільськогосподарських підприємствах Уманського району табл. 2.

За досліджений період надій молока на одну корову в агроформуваннях Уманського району табл. 2 у 2008 р. зріс до 2004 р. на 32,9%, виробнича собівартість зросла у 2,3 рази. Зросли і ціни у 2,3 рази, це дало можливість

забезпечити прибутковість виробництва молока і вже у 2008 р. кожна корова в районі дала по 780,72 грн. прибутку, при цьому рівень рентабельності становив 14,2% у 2008 р., хоч на 2,7 п.п. менше до 2004 року, але все таки прибуткове.

2. Економічна ефективність виробництва молока у сільськогосподарських підприємствах Уманського району Черкаської області *

Показники	2004 р.	2005 р.	2006 р.	2007 р.	2008 р.	2008р. у % до 2004р.
Надій молока на одну корову, ц	2863	3219	3512	3792	3804	132,9
Витрати кормів на 1 ц молока, ц к.од.	1,67	2,42	2,11	1,07	1,05	62,9
Товарність, %	75,6	73,6	75,2	87,0	86,8	+П,2п.и.
Виробнича собівартість 1 ц молока, грн.	67,14	78,73	80,91	121,12	155,59	231,7
Повна собівартість 1ц, молока, грн.	70,24	89,25	84,29	132,74	166,49	237,1
Ціна реалізації 1ц молока, грн.	82,08	100,27	90,52	155,90	190,14	231,6
Прибуток на 1ц молока, грн.	11,84	11,01	6,23	23,15	23,65	199,8
Прибуток на 1 корову, грн.	256,27	261,07	164,58	764,31	780,72	304,7
Рівень рентабельності, %	16,9	12,3	7,4	17,4	14,2	-2,7п.п.

* Розраховано автором за даними бухгалтерських звітів сільськогосподарських підприємств Уманського р-ну Черкаської обл. за 2004-2008 рр.

Чи є перспектива відновлення галузі молочного скотарства в Черкаській області ? Безумовно є, це підтверджують економічні показники по Уманському районі, а також основні виробничо-економічні показники базових господарств Черкаської області табл. 3.

3. Основні виробничо-економічні показники галузі скотарства

Показники	Господарства			
	СПП "РВД-Агро"	СТОВ АФ	СТОВ "Прогр"	ПСП "Плешкані"
Поголів'я ВРХ	936	3281	1752	4228
в т. ч. корів	350	1000	450	1162
Надій на корову, кг	6140	6026	6136	5791
Виробництво молока, т	2149	6026	2866	6296
в. т. ч. на 100 га. с.-г. угідь, ц	1163	784	1428	650
Витрати кормів на 1	70,5	72,3	62,6	58,5
Витрати кормів: на 1 ц молока, ц корм. од.	1,12	1,2	1,02	1,01
На 1 ц приросту, ц корм. од.	7,8	13,8	11,9	-
Собівартість:				
1 ц молока, гри.	80,4	82,7	62,0	91,0
1 ц приросту, грн.	872	730	690	720
Рентабельність ферми, %	25,2	41,5	76,0	48,0
в. т. ч. виробництва молока, %	33,1	48,0	80,0	49,0
приросту, %	4,1	3,0	2,0	10,0
Отримано телят на 100 корів, гол.	71	53	99	80
Введено первісток на 100 корів, гол.	29,4	40	49	32
Середньодобові прирости, г	807	644	600	549
Продано племмолодняку	39	-	-	-

Висновки. Саме ці, а також СТОВ «Нива» Золотоніського району, СГПП «ДВД - Агро» Черкаського району, ВАТ ПЗ «В - Бурімка», ПСГП «Нива», СТОВ «Лан», ПСГП «Веселий хутір» Чорнобаївського району та інші племінні ферми області мають можливість забезпечувати підприємства племінним молодняком для створення та розширення молочних ферм. Необхідна тільки

економічна стабільна мотивація для розвитку молочного скотарства, як це ми прослідковуємо на прикладі виробництва соняшнику, ріпаку. Буде економічна мотивація – будуть господарі, нові молочні ферми та інвестиції в молочну галузь.

Список використаних літературних джерел

1. Мельник Ю.Ф., Саблук П.Т. Агропромислове виробництво України: уроки 2008 року і шляхи забезпечення інноваційного розвитку // Економіка АПК. – 2009. - № 1. – С. 3-6.
2. Месель-Веселяк В.Я. напрями забезпечення конкурентоспроможності аграрного виробництва // Економіка АПК. – 2009. - № 10. – С. 7-12.
3. Місюк М.В. Про державне регулювання розвитку галузі скотарства // Економіка АПК. – 2009. - № 4. – С. 112.
4. Саблук П.Т., Месель-Веселяк В.Я., Федоров М.М. Аграрна реформа в Україні (здобутки, проблеми і їх вирішення) // Економіка АПК. – 2009. - № 12. – С. 3.
5. Маслак О. Ринок соняшнику: Україна та світ // Пропозиція. – 2009. - № 12. – С. 64-66.
6. Остапчук Ю.М. Сільське господарство України // Статистичний збірник. - К.: – 2009. С. – 369.
7. Прес-служба асоціації «Український клуб аграрного бізнесу» // пропозиція. – 2009. - № 11. С. – 6.

Рассмотрено и проанализировано перспективы восстановления отрасли молочного животноводства в Черкасской области.

Prospects of the restoration of the dairy stock-breeding in Cherkasy region are considered and analyzed